

Błyskawiczny kurs praktyczny rysowania roślin, czyli nauka rysunku botanicznego

Halina GALERA

GALERA H. 2014. *A Practical Crash Course of Drawing Plants, or learning of botanical drawing*. *Wiadomości Botaniczne* 58(1/2): 27–33.

The classes took place in June 2014 at the Open University of the University of Warsaw. The aim of the course was practical learning of drawing in pencil, deepening appreciative contact with nature and developing a sense of observation, as well as familiarizing the participants with the diversity of plant structures. Each class consisted of a theoretical introduction and practical exercises. The issues presented at the lectures were the bases of seed plant morphology, spatial structure of trees and variability of habits in different species, flower and cone structure as an expression of aiming to increase the probability of pollination and of plants adjusting to life in various environments. The classes took place in the University of Warsaw Botanic Garden. They included learning to analyse consciously plant morphology, to use the basic rules of artistic composition, to make a quick pencil sketch and contour drawing, and to use chiaroscuro, as well as to generalize the content in a botanical drawing. A recapitulation of each class was a collaborative critical analysis of pictures created on a given day.

KEY WORDS: open university, lifelong learning, botanical illustration, pencil drawing course

Halina Galera, Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska, Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego, Aleje Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa; Uniwersytet Otwarty Uniwersytetu Warszawskiego, ul. Krakowskie Przedmieście 24, 00-927 Warszawa; e-mail: h.galera@uw.edu.pl

KURS RYSOWANIA ROŚLIN JAKO ZAJĘCIA PROWADZONE W RAMACH UNIwersYTETU OTWARTEGO

Uniwersytet Otwarty Uniwersytetu Warszawskiego jest placówką kształcenia ustawicznego, prowadzącą usługi edukacyjne dla osób spoza społeczności akademickiej. Założony w 2008 roku, jest najstarszą i jednocześnie największą instytucją tego typu w Polsce. W 2014 roku liczba słuchaczy zarejestrowanych w elektronicznym systemie obsługi wynosiła około 40 tysięcy (Informator 2014). Kadre naukowo-dydaktyczną stanowią pracownicy i doktoranci Uniwersytetu

Warszawskiego. Celem Uniwersytetu Otwartego UW jest zapewnienie różnych form kształcenia i doskonalenia się osobom dorosłym i młodzieży powyżej 16 lat. Obok podstawowego zadania, jakim jest organizowanie kursów edukacyjnych, prowadzi on szeroką działalność kulturalno-edukacyjną, obejmującą m.in. debaty, wykłady otwarte, konkursy i konferencje naukowe (Lubryczyńska-Cichocka 2013).

W czerwcu 2014 roku na Uniwersytecie Otwartym UW zorganizowałam *Błyskawiczny kurs praktyczny rysowania roślin*. Był to prowadzony w formie warsztatów intensywny kurs letni

(łącznie 30 godzin zajęć, zrealizowanych w ciągu 2 tygodni, por. Informator 2014).

CELE, PROGRAM I ORGANIZACJA ZAJĘĆ

Kurs był adresowany do osób doceniających urodę roślin, chcących poszerzyć wiedzę na ich temat i zdobyć podstawowe umiejętności w zakresie rysowania ołówkiem. Jego celem była nie tylko praktyczna nauka rysunku, ale także pogłębienie świadomego kontaktu z przyrodą i pełniejsze zrozumienie natury roślin, rozwinięcie zmysłu obserwacji oraz zapoznanie uczestników z różnorodnością budowy roślin i uzupełnienie wiedzy o przyczynach tego zróżnicowania.

Poszczególne zajęcia składały się ze wstępu teoretycznego (wykłady z botaniki) i ćwiczeń praktycznych. Na wykładach prezentowałam następujące zagadnienia:

- podstawy morfologii roślin nasiennych;
- struktura przestrzenna drzewa i zmienność pokroju u różnych gatunków;

- budowa kwiatów jako wyraz dążenia do zwiększenia prawdopodobieństwa zapylenia;
- przystosowania roślin do życia w różnorodnych środowiskach.

W materiały i akcesoria do rysowania słuchacze zaopatrywali się we własnym zakresie, korzystając z udostępnionego im szczegółowego wykazu. Warsztatowa część zajęć odbywała się na terenie Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego i obejmowała naukę:

- świadomego analizowania budowy roślin;
- stosowania podstawowych zasad kompozycji artystycznej;
- szybkiego szkicu ołówkiem, rysunku konturowego i przedstawiania światłocieni;
- generalizacji treści i wybierania detali w rysunku botanicznym.

Kurs zaplanowałam na czerwiec ze względu na porę kwitnienia wielu gatunków. W trakcie zajęć uczestnicy samodzielnie wybierali obiekty do rysowania, mając do dyspozycji ogromną różnorodność roślin prezentowanych w ekspozycjach Ogrodu (Ryc. 1), w tym również w szklarniach

Ryc. 1. Czerwiec okazał się doskonałą porą na rysowanie kwiatów (fot. H. Galera).

Fig. 1. June proved to be a perfect time for drawing flowers (photo H. Galera).

(Ryc. 2). Jedynie w przypadku ćwiczeń szybkiego szkicowania starych drzew wskazałam konkretne okazy do rysowania (Ryc. 3). Dzięki temu mogliśmy wspólnie zaobserwować, jak ten sam obiekt może być różnorodnie postrzegany i różnie przedstawiany na rysunkach. W ramach podsumowania każdego zajęcia dokonywaliśmy oceny prac wykonanych danego dnia. Cała grupa przeprowadzała krytyczną analizę rysunków pod względem prawidłowości kompozycji artystycznej, sposobu prowadzenia kreski i ukazywania światłocieni oraz precyzji oddania wyglądu rośliny.

Moja pomoc w trakcie ćwiczeń polegała na prowadzeniu korekty rysunków, moderowaniu dyskusji podsumowującej oraz na proponowaniu zadań do wykonania w domu. Przekazałam słuchaczom materiały pomocnicze w postaci zestawów schematów ilustrujących podstawowe terminy z zakresu morfologii roślin oraz zapoznałam ich z kilkoma bogato ilustrowanymi publikacjami botanicznymi (np. Rostafiński 1928, Blunt 1967, Jones, German 1993, Hökerberg 2000, Jäger 2009).

Ryc. 2. W szklarniach zewsząd otaczały nas egzotyczne rośliny (fot. H. Galera).

Fig. 2. In the greenhouses we were completely surrounded by exotic plants (photo H. Galera).

Ryc. 3. Wspólne rysowanie słynnego Buka Profesora Andrzeja Batki – uznanego za pomnik przyrody okazu buka zwyczajnego *Fagus sylvatica* (fot. H. Galera).

Fig. 3. Drawing together the famous Beech Tree of Professor Andrzej Batko – a specimen of European beech *Fagus sylvatica* recognized as a natural monument (photo H. Galera).

OCENA EFEKTÓW KSZTAŁCENIA

W momencie rozpoczęcia zajęć znakomita większość słuchaczy nie miała żadnego przygotowania w zakresie rysunku. W trakcie kursu każdy uczestnik wykonał ołówkiem kilkanaście rycin w formatach A3 i A4. W mojej ocenie kursanci dokonali dużych postępów w rysowaniu ołówkiem, a dla większości z nich progres był bardzo znaczący, wręcz zaskakująco duży. Na wszystkich rysunkach udało się uchwycić naturę danej rośliny.

Do weryfikacji efektów kształcenia zapraszam również Czytelników czasopisma *Wiadomości Botaniczne*, prezentując kilka przykładowych prac powstałych na kursie (por. Ryc. 4–9). Ważnym sprawdzianem jakości rysunków była wystawa zaprezentowana podczas inauguracji roku

akademickiego 2014/2015 na Uniwersytecie Otwartym UW. Została ciepło przyjęta!

PODSUMOWANIE I PODZIĘKOWANIA

Podczas kursu nauczyliśmy się nie tylko uważnej obserwacji roślin i ich rysowania. Było to także ciekawe doświadczenie przebywania w grupie pasjonatów, których połączył zachwyty nad wyrefinowaną urodą roślin.

W imieniu swoim oraz wszystkich uczestników kursu składam serdeczne podziękowania Pani Dyrektor Dr Hannie Werblan-Jakubiec i pozostałym Pracownikom Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego za życzliwe przyjęcie osób biorących udział w kursie.

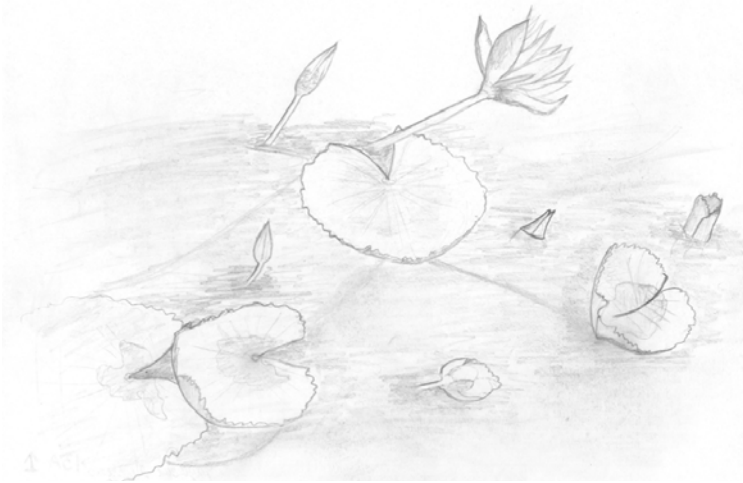
Ryc. 4. *Fagus sylvatica* – Buk Profesora Andrzeja Batki (rys. J. Wilanowski-Hilchen).

Fig. 4. *Fagus sylvatica* – the Beech Tree of Professor Andrzej Batko (drawn by J. Wilanowski-Hilchen).

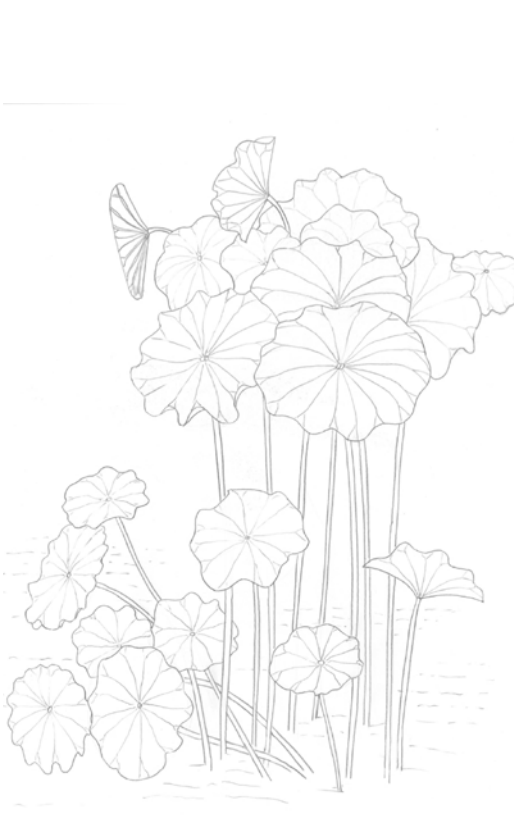
Ryc. 5. Kielichowiec chiński *Sinocalycanthus chinensis* (rys. K. Rączka).

Fig. 5. Chinese allspice *Sinocalycanthus chinensis* (drawn by K. Rączka).

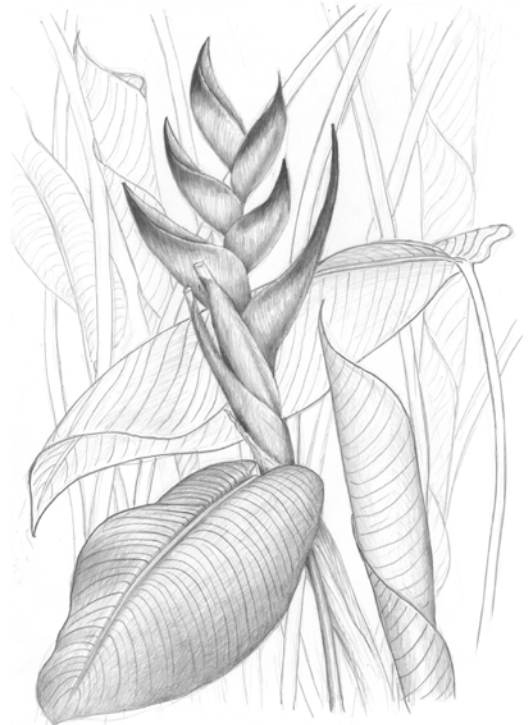
Ryc. 6. Grzybnienie *Nymphaea* (rys. A. Wróblewska-Kowalczyk).

Fig. 6. Water-lily *Nymphaea* (drawn by A. Wróblewska-Kowalczyk).

Ryc. 7. Lotos orzechodajny *Nelumbo nucifera* (rys. M. Smolka).

Fig. 7. Sacred lotus *Nelumbo nucifera* (drawn by M. Smolka).

Ryc. 8. Helikonja bihai *Heliconia bihai* (rys. I. Giemza).

Fig. 8. Red palulu *Heliconia bihai* (drawn by I. Giemza).

LITERATURA

Ryc. 9. Wanilia płaskolistna *Vanilla planifolia* (rys. R. Zarzyka).

Fig. 9. Common vanilla *Vanilla planifolia* (drawn by R. Zarzyka).

- BLUNT W. 1967. The art of botanical illustration. Collins, London.
- HÖKERBERG A. S. 2000. Men around Linnaeus. Botanical illustrations. Ruter Media Group, Laholm.
- INFORMATOR 2014. Uniwersytet Otarty Uniwersytetu Warszawskiego. 3. trymestr (kwiecień–lipiec) 2013/2014. Uniwersytet Otarty Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- JÄGER E. J. 2009. Exkursionsflora von Deutschland. Band 3. Gefäßpflanzen: Atlasband. Spektrum Akademischer Verl., Heidelberg.
- JONES D. T., GERMAN P. 1993. Flora of Malaysia illustrated. Oxford Univ. Press, Oxford, Singapore, New York.
- LUBRYCZYŃSKA-CIHOCKA K. 2013. Rozwój kształcenia ustawicznego w polskich uczelniach wyższych na przykładzie Uniwersytetu Otwartego Uniwersytetu Warszawskiego. *Studia Biura Analiz Sejmowych* 3(35): 213–248. W: http://orka.sejm.gov.pl/wydbas.nsf/0/F1C5D05DFCAB1CA9C1257BDC002A18C1/%24File/Strony%20odStudia_BAS_35i-11.pdf dostęp 20.06.2014.
- ROSTAFIŃSKI J. 1928. Przewodnik do oznaczania roślin w Polsce dziko rosnących. Wydaw. Zakładu Nar. im. Ossolińskich, Lwów, Warszawa, Kraków.